

IZ PERSONALNOG ARHIVA ZASLUŽNIH MUZEALACA: ZDENKA LECHNER

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

IM 44 (1-4) 2013.
IZ DOKUMENTACIJSKIH FONDOVA MDC-a
FROM MDC'S DOCUMENTATION HOLDINGS

Za Personalni arhiv zaslužnih muzealaca Muzejskoga dokumentacijskog centra danas, 22. svibnja 2002., razgovaramo s gđom Zdenkom Lechner u njezinu domu u Lenuzzijevoj 43.

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ: Gđo Lechner, kad biste počeli pričati o sebi, što biste nam prvo ispričali, čime biste počeli?

ZDENKA LECHNER: Da sad prvi put odgovaram na to pitanje, možda vam ne bih znala reći, ali već me intervjuirala mlada kolegica dr. Tihana Petrović, pa sam se morala malo prisjetiti i postalo mi je jasno da sam već u ranom djetinjstvu imala sklonost prema narodnom životu i da me on zanimao. Tek sam sad shvatila da je to bilo još u ranom djetinjstvu, no tada to nisam znala. I stoga nisam studirala etnologiju. Moj je tata bio željeznički činovnik, šef stanice u Srijemskim Karlovcima, a ja sam se rodila u Osijeku. Sad počinjem govoriti o nečemu o čemu ne bih trebala. Naime, prije iznošenja svih dojmova sa sela, htjela bih reći da me impresioniralo ono što su mi svi uvijek pričali - moje prvo putovanje lađom iz Osijeka u Srijemske Karlovce. U ono vrijeme moglo se putovati lađom. Međutim, kako sam ja od 1951. do 1965. živjela i radila u Osijeku, nikada kasnije nisam doživjela takvo putovanje, a željela sam si taj put obnoviti bar u sjećanju, kao odrasla osoba. Putovanje lađom dogodilo se kad sam imala pet dana! Moji su roditelji iz Srijemskih Karlovaca došli na svadbu u Osijek, gdje sam se ja rodila, a nakon pet dana moja se mama lađom vraćala sa mnom u Srijemske Karlovce. Dakle, to je bilo prvo što me impresioniralo, ta vožnja Dravom. I to Dravom, pa Dunavom - lađom! A drugo, ono što se odnosi na etnologiju jest to da smo neko vrijeme živjeli u selu Grđanima pokraj Nove Gradiške i ondje sam vidjela kako je jedna baka (to je u ono doba sigurno bila snaša, ali ja sam je nazivala bakom) uzgajala svilene bube, dudove svilce. Ne samo kako ih je uzgajala, nego kako je te čahure kasnije kuhala, iskuhivala i izvlačila niti. Eto, vjerojatno je bilo još toga, ali činjenica je da sam upravo toga danas, u zrelih godinama, postala svjesna.

J. D.: Što vas je odvelo u Zagreb na fakultet?

Z. L.: Studirala sam na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu jer je etnologija tada pripadala tom fakultetu, to je bila 13. grupa, zvala se antropogeografska. Naš je odsjek bio na Marulićevu trgu.

J. D.: Koju ste srednju školu završili?

Z. L.: Moja obitelj živi u Zagrebu od 1930. godine, tako da sam ja i gimnaziju završila u Zagrebu, tj. ondašnju srednju školu. Sad kad o tome razgovaramo, moram spomenuti kako sam neki dan prauniku svoje sestre upitala: "Štrajkate li i vi?", a ona je odgovorila: "Ne, štrajkaju srednjoškolci!"

sl.1. Zdenka Lechner kao djevojčica od sedam godina.
Snimljeno: 1925.

sl.2. Zdenka Lechner snimljena prije mature.
Snimljeno: 1937.

sl.3. Zdenka Lechner kao studentica.
Snimljeno: 1940.

sl.4. Zdenka Lechner kao kustosica u Muzeju Slavonije. (nije datirano)

“Zar ti ne ideš u srednju školu?” “Ne, idem u osmi razred osnovne škole.”
U moje doba to je bio peti razred gimnazije. Eto, vidite, malo se motam...

J. D.: Kako ste se našli u Osijeku?

Z. L.: Na fakultet je došao dopis iz Osječkog muzeja kojim traže etnologa i profesor Gavazzi pozvao je mene. Zapravo, na oglasnoj je ploči bio izvješten poziv da se javim profesoru Gavazziju, dakle možete misliti kako je tada bilo, zar ne? On mi je rekao da misli kako bih ja mogla otići u Osijek, tj. prihvatiti taj posao.

J. D.: I, kako je sve počelo? Kakvi su vaši prvi dojmovi iz Osječkog muzeja?

Z. L.: Najprije to su različite faze. Zapravo i nisam željela ići onamo, znate. Ali iz pristojnosti to nisam rekla profesoru Gavazziju. Došla je dr. Pinterović da me upozna. No ja sam tada bila diplomirala etnologiju, a grupa je imala tri predmeta: geografiju, etnologiju i nacionalnu povijest. Ja sam bila završila nacionalnu povijest i cijelu etnologiju, ali geografiju nisam, pa sam tako imala razloga da odgodim svoj odlazak. Međutim, osječki Muzej nije mogao čekati, tako da su me razvrstali, prema ondašnjim propisima, na neko zvanje sa srednjom školom, a ne sa fakultetom, iako sam odmah morala preuzeti ulogu diplomirane etnologinje, što i jesam bila.

Kako da vam opišem svoje prve dojmove u Muzeju? Bila sam primljena vrlo dobro, ali ja sam živjela u strahu da neću moći odmah zadovoljiti u službi jer nisam imala prethodnika koji bi ustanovio i organizirao taj odjel. Dakle, sve je bilo na meni. A ja sam znala samo to što sam o etnologiji naučila na fakultetu jer nikad prije nisam radila u toj struci. Osim toga, preda mnom je još bio diplomski ispit iz geografije. I onda sam se snalazila. Naravno, osjećala sam strah, ali prema okolini sam morala pokazati da nešto znam i da želim raditi. I željela sam. Osjećala sam istinsku želju da radim s narodom i istražujem tradicijsku kulturu. Nakon 2-3 mjeseca od mog dolaska u Osijek, sazvan je prvi sastanak Podružnice slavonskih muzealaca i ja sam imala zadaću progovoriti o potrebi rada na etnografskom području. U ime Republičkog društva muzealaca na sastanku je bio dr. Antun Bauer, koji mi je nakon sastanka rekao kako sam vrlo dobro govorila i da je tek tada shvatio pravu bit toga rada - etnografije. Naime, ja sam smatrala da treba sve dokumentirati. Naime, kad sam došla u Osječki muzej, oni su od etnografije imali lutke obučene u narodnu nošnju, tzv. Ivandičevu sobu, tj. namještaj za jednu sobu: krevet, stol, stolce, klupu i sat - sve ukrašeno kitničarskim motivima, i možda još ponešto, ali to za mene nije bila etnografija. Jedini etnografski materijal koji su mi predali bilo je nekoliko narodnih nošnji i jedna baranjska soba koju je dopremila dr. Pinterović, odnosno ekipa koja je iz Osječkog muzeja otišla u Baranju na teren i to donijela kao materijal.

J. D.: Kako ste organizirali svoj posao?

Z. L.: Morala sam stvoriti nekakav plan jer je Osječki muzej imao regionalni karakter, što znači da je naše područje obuhvaćalo cijelu Slavoniju, tj. Srijem, Slavoniju i Baranju. I meni se učinilo, bar sam tako shvatila, da bih najprije morala obuhvatiti to područje nečim tipičnim, makar samo po jednim predmetom, tako da znamo sve od lloka pa do Novske, tj. do rijeke Ilove, zgodnije, od lloka do Ilove. Najkarakterističniji materijal za prikaz toga narodnog života bile su nošnje. Stoga sam u prvom planu imala nošnje iz svakog kraja i iz svake jedinice.

J. D.: Jeste li odlazili na teren? Kakav ste plan napravili?

Z. L.: Najprije sam odlučila vidjeti što imam u literaturi. Nisam imala baš mnogo podataka, pa sam sama odlazila u pojedina sela, odnosno u pojedine krajeve, u pojedine jedinice. Tako sam, primjerice, na osječkom području išla u Aljmaš, u vinkovačkom sam kraju išla u Otok i Privlaku, pri čemu mi je mnogo pomogla Lovretičeva literatura. Onda sam išla u županjski kraj, u Gradište. U svakoj takvoj jedinici pronašla sam neko selo - negdje po vezi, a nekamo bih došla ne poznavajući nikoga i onda tražila materijal koji sam mogla dobiti. Ako ne bih dobila nošnju, dobila bih neki drugi predmet: drveni, glineni, igračku, ručnik - bilo što. A na taj sam način ujedno upoznavala obilježja pojedinog kraja, koliko se to moglo.

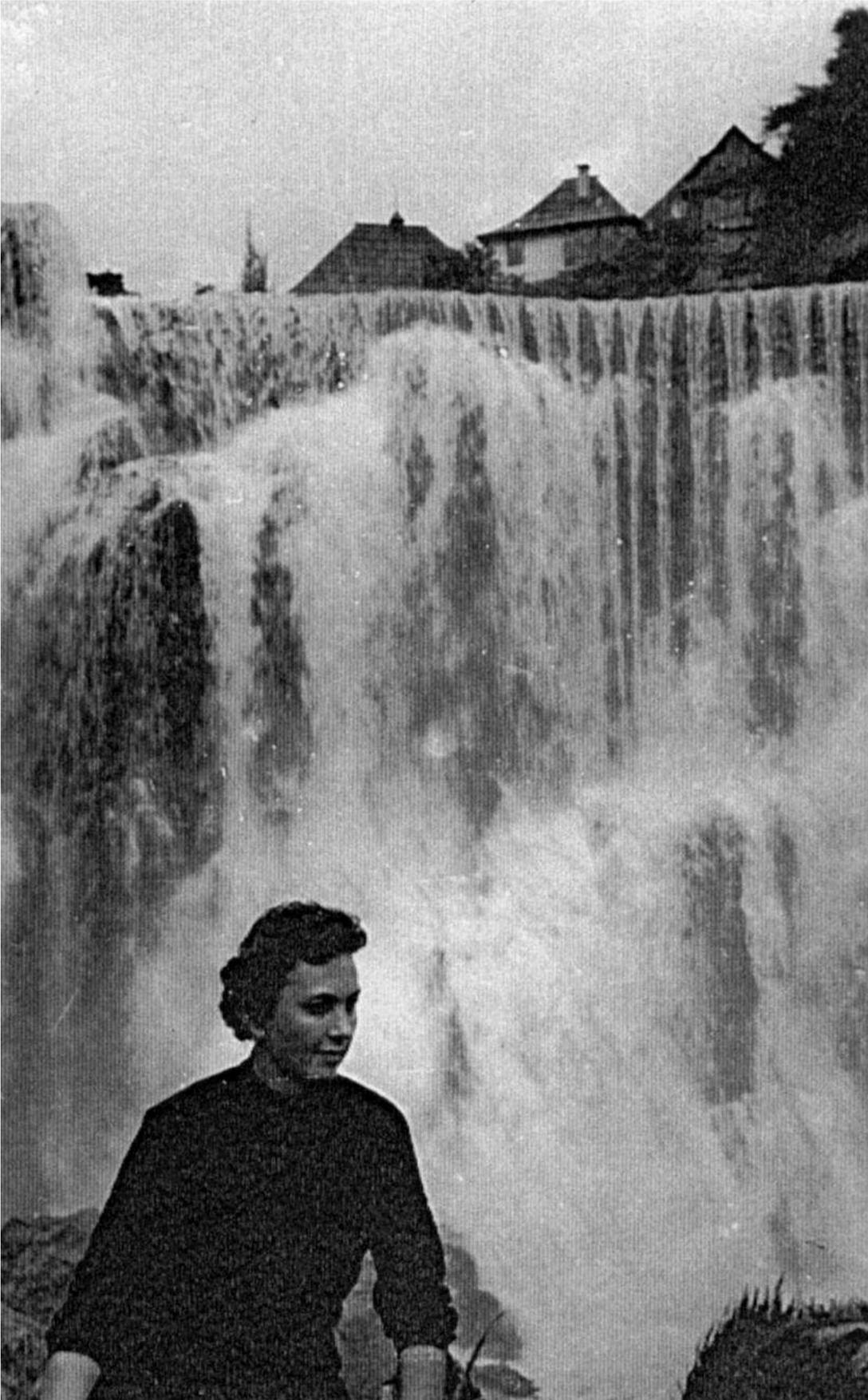
J. D.: Da, običaje. Kakav je bio taj vaš rad na terenu, kako su vas primali ti ljudi kad biste došli nenajavljeni i neinformirani? Kako je to izgledalo?

Z. L.: Znate, slavonska su se sela razlikovala od onih u Baranji. Sad ću početi s Baranjom. Tada, 1952. i 1953., Baranja je još bila posebno područje u koje se moglo ući samo s dozvolom policije, uz službenu dozvolu. No ni ondje nisam imala nikakvih veza kada sam došla. Dođem u selo, idem ulicom i pozdravljam ljude. Onoga tko je ljubazan nešto upitam. I tako sam stvarala veze. Naime, nisam željela uspostavljati nikakve službene veze odlaskom, recimo, u općinu, a nisam željela ni u župni ured, iako znam da bih ondje dobila željene podatke, ali nisam se usudila jer u ono vrijeme vlast ne bi dobro gledala na to. A i radi ljudi. Mnogo su otvoreniji i slobodniji ako nema još nekog “prislusnika”, da tako kažem. A kako ja volim ljude - oni to i osjete. Tako sam mogla komunicirati s njima i dobiti podatke. Naravno, nemojmo idealizirati, bilo je i onih koji su odbili razgovarati ili su bili grubo. Ali uvijek se našao netko tko je imao razumijevanja za moj posao. A u slavonskim mi je selima bilo drukčije jer su ljudi bili nekako slobodniji, to nije bila posebna zona u koju bi se ulazilo s propusnicom. Možda su mi Slavonci bili bliži, ne znam pravi razlog, ali lakše mi je bilo u slavonskim selima, premda sam kasnije mnogo više radila u Baranji i sprijateljila se

sl.5. Zdenka Lechner kao kustosica u Muzeju Slavonije. (nije datirano)

sl.6. Zdenka Lechner kustosica u Etnografskom muzeju u Zagrebu. (nema datuma)

sl.7. Zdenka Lechner kao mlada kustosica
u Jajcu.

sl.8. Zdenka Lechner na jednom predavanju o muzejima. (nema godine)

sl.9. Dio postava etnografskih predmeta u Muzeju Slavonije Osijek. Izložba priredena u povodu 80. godina života Z. Lechner. Autorica izložbe Vlasta Šabić. Snimljeno: 1998.

sl.10. Zdenka Lechner prima zahvalnicu 1998. godine.

sl.11. Zdenka Lechner na izletu u požeškom kraju (u šarenoj haljini podignute ruke okrenuta licem). Lijevo Ilda Vidović. (nema godine)

s Baranjcima. A Srijemci su došli na kraju. Oni su dragi i otvoreni, ali je u Srijemu bilo manje etnografskog materijala nego na spomenutima dvama područjima. Premda, moram reći - Srijemci su otvorena srca.

J. D.: Kako se tada putovalo? Jeste li na teren išli sami ili kao ekipa?

Z. L.: Uvijek sam išla sama jer nije bilo mogućnosti da sa mnom ide još netko. Bunila sam se, jer kad bi išao arheolog, uvijek su išla trojica! Ali kako sam ja bila jedina etnologinja, morala sam ići sama. A najčešće sam putovala vlakom, a onda od vlaka pješice, recimo, od Dalja do Aljmaša, ili, u brodskom kraju, od Andrijevacu do Sibinja pješice, zatim sam išla Dravom do Narda pa prijeko u Baranju. Kad sam jednom išla u Torjance, kroz šumu - shvatila sam da sam bila preuzetna! Ali sve je dobro prošlo.

J. D.: Jeste li imali fotoaparat, je li to bilo moguće u vaše vrijeme?

Z. L.: U početku ga nisam imala, a onda sam shvatila da mi je potreban, zamolila sam upravu Muzeja i nabavili su mi ga. Gospodin Fulgoszi učio me fotografirati. I tako sam neko vrijeme fotografirala, ali sam odustala jer Muzej nije imao novca da slike poklonim i onima koje sam fotografirala. Nisam imala toliku plaću da bih to sama mogla plaćati, a nisam imala srca ni osjećaja - bilo me stid pred ljudima da ih snimam, a da im ne dam fotografiju. Zbog toga sam se odrekla fotografiranja.

J. D.: A kako ste bilježili narodne običaje i sve ostalo?

Z. L.: Slušajući. Nisam imala magnetofon. Ja pitam, oni odgovaraju i ja bilježim. Ali što god bih kasnije napisala o bilo čemu, uvijek bih prije provjerila. Kad bih imala gotov rukopis, opet bih otišla k istim ljudima, u isto selo, pročitala im i provjerila jesam li ih dobro shvatila.

J. D.: Kad biste pronašli neki predmet za otkup, jeste li imali novca za to?

Z. L.: Nešto novca je bilo iz proračuna, ali to je bilo premalo za potrebe koje su bile goleme ako smo željeli ozbiljno prikupljati predmete. Imala sam namjeru osnovati odjel koji je trebao biti kao mali muzej, imati svakovrsnog materijala koji prikazuje baštinjenu kulturu. I počela sam se snalaziti. U Osijeku je postojalo društvo MURSA - društvo prijatelja muzeja. Na njihove sam sjednice redovito dolazila i uvijek donosila predmete za koje Muzej nije imao novca, te sam apelirala na upravni odbor i članove koji su prisustvovali tim sastancima. Ja sam, naime, uvijek održala predavanje o predmetu - govorila sam o tome što on znači, kako se zove, odakle je i kolika mu je cijena. I redovito se događalo da je MURSA odobrila kupnju, da su se njezini članovi složili s tim. Moram reći da sam imala veliku konkurenciju. Tu je bila dr. Pinterović (dr. sc. Danica Pinterović, ravnateljica Muzeja Slavonije od 1949. do mirovljenja 1961.; nap. ur.) koja je željela otkupljivati materijal za Historijski odjel, Kulturno-umjetnički odjel i Arheološki odjel. Postojao je još i odjel s građom iz NOB-a, tako da smo se međusobno borili. Ali fer smo se borili. Ne znam imam li pravo ili nemam - ali ja sam imala protekciju. (Smijeh.)

J. D.: Što smatrate svojim najboljim postignućem, svojim životnim djelom, svojim najvećim uspjehom?

Z. L.: Mislim da je to materijal prikupljen za Etnografski odjel Muzeja Slavonije, i to posebno predmeti lončarstva za

sva tri stupnja. Naime, u posljednje vrijeme... (*Smijeh*)... ma ne u posljednje vrijeme, polovicom 20. st. bilo je poznato nožno lončarsko kolo, a iz literature se zna da je postojalo i ručno kolo, koje nije prikazano u muzejima. Na studiju sam čula o kaluđerovačkim lončarima, a u etnografskim muzejima koje smo posjećivali tijekom studija nikad nisam čula o tome da imaju predmete slavonskih lončara. U literaturi ih spominje Vilim Korajac, književnik koji je napisao pripovijetku *Šjaci*. Za mene velik, za nekoga drugog možda ne. Primjerice, nabavila sam tikvicu iz 1734. g. i ustanovila sam da je to u nas šarana tikvica, jer sam kasnije dobila i jednu iz 1891., sa scenskim prikazom. Da je tikvica šarana u nas, potvrdio je Antun Matasović, koji je pisao o tikvičarstvu. Smatrao je da je Katančić, arheolog i klasik, opisujući kako je jedan pastir drugome darovao tikvicu, spomenuo upravo na tikvici prikazan scenski prizor kako konjanik vitez siječe Turčinu glavu. Kako Matasović nije nigdje vidio sličnu tikvicu, a ja također moram reći da sam bila u svim većim muzejima koji su imali šarane tikvice, ne samo u Hrvatskoj nego i u Beogradu, da sam uporno provjeravala postoji li u kojemu muzeju takva tikvica. Međutim, Katančićev tekst o tikvici iz 1734., kao i tikvica iz 1891. sa spomenutim scenskim prikazom dokazuju da je to izvorno naša tikvica.

J. D.: Koji su bili najveći problemi, najveće prepreke u vašem radu, što vam je bilo najteže?

Z. L.: Najteže mi je bilo to što nemam novca, što nemam onoliko koliko je bilo potrebno da se prikupi sve što se mora skupiti kako bi nešto postalo dokument jer je cijelo moje nastojanje bilo usmjereno na to da dokumentiramo ono što mislimo da je naša kultura. Ne samo da o tome pričamo, nego da kažemo: "Evo, to je tkanje divno, tanko; a ovo je debelo", tako da se kasnije o tome može raspravljati, pronalaziti izvori i sl. Ali da imamo taj dokument. Osim toga, područje mog rada bilo je preveliko pa sam željela dobiti još nekog stručnjaka kako bih to podijelila s njim. Svi smo imali zajedničku čistačicu. Naime, Etnografski je odjel uvijek bio odvojen od muzejske matice smještene u Tvrdi. Stoga sam željela imati preparatora koji bi se brinuo za taj materijal - nije ga bilo dovoljno samo donijeti, za njega se trebalo i fizički brinuti, a trebalo ga je i obraditi. A vrlo je teško ako sve poslove obavlja samo jedan čovjek.

J. D.: Kad ste došli u Etnografski muzej u Zagrebu?

Z. L.: Godine 1965.

J. D.: Što je bilo povod tomu, jesu li vas pozvali?

Z. L.: U Osijeku nisam nikako mogla dobiti stan. Stanovala sam u Muzeju. Osim toga, kako sam već rekla, nismo imali preparatore, a ja sam na primitivan način "liječila" naše predmete, stavljala sredstva protiv moljaca za koja sam već zaboravila kako su se zvala. Onda je naša čistačica, koja mi je u početku pomagala, osjetila određene teškoće i otišla liječniku. Jasno, bez maske nije smjela to raditi, dobila je nekakve maske - ili nije, ne sjećam se više. Uglavnom, ja sam preuzela taj posao misleći da to meni ne može štetiti. Međutim, nakon nekoliko godina ipak sam se razboljela i bila sam na klinici, ovdje u Zagrebu, na Šalati. Dakle, već sam poboljšavala, stana nisam imala, moji su roditelji umrli i željela sam se vratiti u Zagreb. Ali, iskreno to govorim, i uvijek je tako, osjećala sam se kao pod vodom. Željela sam raditi u Osijeku, a biti u Zagrebu. Tada se pojavila mogućnost da prijeđem u Zagreb. Moram reći da sam tijekom rada u Osijeku surađivala sa zagrebačkim Etnografskim muzejom i bila sam uvijek u vezi s našom Katedrom, s profesorima Gavazzijem i Bratanićem i stoga sam znala prilike u Zagrebu. Oni su trebali etnologa jer se direktorica Gušić spremala u mirovinu i tako se oslobodilo jedno mjesto - čekali su me, ili ja njih, tri godine. Tako sam 1965. prešla u zagrebački Etnografski muzej. Dobro sam došla jer sam dobro poznavala Slavoniju, a i cijelo područje, kako ja volim reći, sjeveroistoka Hrvatske. Sad smo opet prešli na ta regionalna imena, ali bilo mi je ljepše reći sjeveroistok Hrvatske jer su time obuhvaćeni i Slavonci, i Srijemci, i Baranjski, i oni koji se ne smatraju Slavoncima nego kažu da su Podravci ili Posavci, iako jesu Slavonci, ali više vole svoj lokalni naziv.

J. D.: Pretpostavljam da vam je bilo lakše kad ste došli u Zagreb, tada je već radila prof. Ribarić-Radauš.

Z. L.: Jest, ona je već tada bila direktorica.

J. D.: A što ste vi radili?

Z. L.: Ja sam, naravno, dobila nošnju, tj. odsjek - zbirku, da tako kažem, Zbirku nošnji sjeveroistočne Hrvatske. Uz još druge nošnje koje su postojale u Muzeju, među ostalima crnogorsku i neke druge.

J. D.: Tko su vam bili uzori, tko je utjecao na vas? Postoje li osobe koje su utjecale na vaš rad, koje su vas na neki način usmjeravale i inspirirale? Analizirajući Arhiv MDC-a, vidjela sam da ste mnogo surađivali s dr. Bauerom, da vas je često upućivao na teren, da ste mnogo radili, pomagali nekim drugim muzejima napraviti postave itd.

Z. L.: Sad ću reći, možda će zvučati prepotentno, ali zapravo nisam imala neku određenu osobu kao uzor. Mnogo sam naučila od svojih profesora i vrlo ih poštujem, tj. imala sam prof. Gavazzija, Bratanić mi nije bio profesor. Dr. Bauer bio je druge struke, ali je imao ljubavi prema sjeveroistoku Hrvatske i on me poticao. Uspio je nagovoriti kolege u vukovarskome Muzeju da u svoju ustanovu uvedu i etnografski materijal jer se dugo vremena nisu time bavili, nisu imali interesa. Naravno, posjeti Etnografskome muzeju u Zagrebu i kolegicama bili su česti; sa svima sam bila dobra, mogu reći da sam bila u prijateljskim odnosima s njima jer se u ono vrijeme Katedra i Etnografski muzej

sl.12. Zdenka Lechner u svome domu.

Snimljeno: 22. svibnja 2002.

Snimila: Jozefina Dautbegović

sl.13. Zdenka Lechner u svome domu

pokazuje knjigu *Tradicijnska kultura Slavonije, Baranje i Srijema*.

Snimljeno: 22. svibnja 2002.

Snimila: Jozefina Dautbegović

nisu baš slagali. Posjećivala sam zagrebački Etnografski muzej, ali i druge muzeje, recimo, bila sam i u beograd-skome etnografskom muzeju, i u sarajevskome. Dakle, dolazila sam sama ili u društvu s Etnološkim društvom odnosno s muzealcima. Napose, moram to istaknuti, iako to, mislim, svi znaju, dr. Bauer bio je pokretač, veliki zagovornik obilaska muzeja ne samo u domovini nego i u inozemstvu.

J. D.: Jeste li putovali u inozemstvo?

Z. L.: Putovala bih uvijek kad bi on organizirao putovanje. I, recimo, to mi je bilo uzor. Ne znam može li se reći baš uzor, ali to mi je davalo snage i to mi je otvaralo vidike, spoznavala sam što se sve može napraviti i kako.

J. D.: Jeste li imali kakva gostovanja u inozemstvu, jeste li postavili kakvu izložbu i jeste li imali koju izložbu iz inozemstva u gostima?

Z. L.: Mislite dok sam radila u Zagrebu ili u Osijeku?

J. D.: I u Zagrebu i u Osijeku.

Z. L.: U Osijeku ne, ne s etnografskim materijalom. Ali sam ja napravila nekoliko izložaba. Svake godine uz Dan muzeja u osječkim smo izlozima, u različitim trgovinama, izlagali naš materijal. I to svake godine na određenu temu i s drugim materijalom. Etnografija je uvijek imala svoje mjesto jer nije izlagana u izlozima iste trgovine uz druge teme, već je npr. NOB bio na drugome mjestu i tako. Takva su izlaganja organizirana svake godine. A moje su izložbe bile *Baranjska tkanja* odnosno *Vuneni odjevni predmeti*. Prvu veliku izložbu imala sam već 1958., i to ne samo s materijalom koji je bio u Muzeju nego i s posuđenim materijalom jer je Etnološko društvo Jugoslavije imalo svoj 1. kongres u Osijeku, ne u Zagrebu. I trebalo je dočekati etnologe iz cijele Jugoslavije. Tako sam ja postavila izložbu u velikoj dvorani bivše Osječke banke na Starčeviću i na Kapucinskom trgu. Tada su se trgovci drukčije zvali. Kako još nisam imala dovoljno materijala u Muzeju, krenula sam u posudbu. Ljudi su me poznavali, znali su da sam od riječi i dobila sam sve što sam trebala. U toj velikoj dvorani izložila sam vunene ponjave i vunena tkanja.

J. D.: Kakav je bio odjek?

Z. L.: Odjek među kolegama etnologima Jugoslavije bio je vrlo dobar. Tada su me čak izabrali u Predsjedništvo toga društva.

J. D.: Što smatrate najvažnijim u muzejskom poslu, naravno, u etnografskom smislu. Čemu biste se, recimo, posvetili da možete sami odlučiti o tome?

Z. L.: Što god izabrala, predmet ili pojavu, važno ih je prikazati sa svih stajališta. Najprije se treba pripremiti prije nego što odete na teren. Treba prikupiti sve što se može, što više saznati iz literature ili na neki drugi način. Zatim, kad dođete na teren, trebate pronaći osobe, kazivače koji poznaju taj predmet ili pojavu. Tako sam ja radila i mislim da bih uvijek tako radila. Kazivanja se moraju svaki put provjeriti jer ih nije dovoljno samo jedanput zabilježiti. Vidjela sam da se neki kolege etnolozi toga ne pridržavaju, osobito to nije bila praksa u doba kad se ispitivalo i kad su se radili popisi za *Etnološki atlas*. Došli bi u selo, ispitali jednu osobu, to zapisali i s tim je bilo gotovo. Ja nisam nikad tako radila i ne mislim da se tako smije raditi. Mislim da treba pronaći više kazivača i zabilježiti, ako ih ima, različite priče. Zatim treba ponovno posegnuti za literaturom, provjeriti koja je priča autentična i s ponovljenim znanjem ići na teren. To je nevjerojatno, ali čovjek samo tako može znati je li svoj posao dobro napravio ili nije. Meni su se također događale pogreške, ali ne znam bi li i drugi kolege priznali da su se njima događale. Primjerice, kupujem predmet i ljudi mi kažu da je to, recimo, *oplećak*, muška košulja - i meni se čini da bi moglo biti tako. Međutim, dođem drugi put i ustanovim da to nije istina, nego da je taj *oplećak* bio dio ženske nošnje. Ima još takvih primjera. Najnoviji se dogodio u jednom selu. Ja kažem: "Željela bih da obučete *kožuške*." *Kožušak* je kožnati prslučić s ogledalcima. Bila je riječ o svatovima, o snimanju svatova. Svi su se obukli u svilu. Kako nisam mogla tražiti da svi obuku autentičnu odjeću, rekla sam: "Molim vas lijepo da bar dvije djevojke dođu u *kožušcima*." I one su onda došle u *kožušcima* crvene boje. Upitam ih: "Kako to da su crveni? Je li to vaš *kožušak*? Za vinkovački kraj tipično je zeleno, a ja to znam!" One kažu: "Ne, to je naše!" Ja kažem: "Ako je vaše dobro, obucite ih." Kasnije me kolegica koja je iz tog kraja upitala:

"Kako to niste primijetili?"

"Primijetila sam, ali su mi rekli da je to njihovo."

"Ne, nije. Prevarili ste se."

Napišem pismo jednoj snaši s kojom sam bila dobra, te je pitam kako to da su mi rekli da su ti *kožušci* njihovi, a zapravo su me prevarili jer mi je kolegica rekla da to nije istina.

"Nisu vas prevarili. To jest vlasništvo našega KUD-a. Ali KUD nije mogao u našem selu kupiti vinkovačke *kožuške*, pa su kupili brodske."

sl.14. Zdenka Lechner u razgovoru za
Personalni arhiv zaslužnih muzealaca.
Snimljeno: 22. svibnja 2002.
Snimila: Jozefina Dautbegović

Tom zgodom želim ilustrirati kako čovjek mora biti oprezan. Ne možeš uvijek imati povjerenja u ono što ljudi kažu. Nije mi ni palo na pamet da ne povjerujem kad su rekli da je crveni *kožušak* njihov. Dakle, bitno je provjeravanje. To sam htjela istaknuti.

I onda, već smo rekli, o bilo kojem predmetu da je riječ, treba ga prikazati sa svim dobrim i lošim stranama.

J. D.: Znači, bitna je dokumentacija.

Z. L.: Da, meni je, zapravo, najvažnija.

J. D.: Jeste li imali mnogo publike, kakva je bila posjećenost izložaba?

Z. L.: Budući da Etnografski odjel nikad nije bio otvoren kao muzej već kao zbirka, tj. kao studijska zbirka - dolazili su nastavnici s đacima i stručnjaci. Dolazili su srednjoškolci, moram reći da je bio i prof. Gavazzi sa studentima i da je bio i prof. Milenkov iz Sarajeva sa svojim studentima. Osim toga, pojedinačno bi navratili mnogi stručnjaci iz svih krajeva tadašnje Jugoslavije, a dolazili su i Osječani, naši članovi MURSE, prijatelji Muzeja i njihovi gosti. Svi su voljeli doći pogledati materijal, makar je to zapravo bio samo depo uređen za razgledavanje. Imali smo ormare s pojedinačnim nošnjama, a predmeti su bili raspoređeni po sobama tako da su se posjetitelji mogli nesmetano kretati i dobro ih vidjeti. Negdje sam to napisala kad sam pisala o Etnografskom odjelu Osječkog muzeja od 1952. do 1965., u izvještaju u povodu 25. godišnjice Muzeja Slavonije. Taj se muzej prije zvao Osječki muzej. U izvještaju je naznačeno što je bilo u kojoj sobi.

J. D.: Što danas radite? Suradujete li na bilo koji način s Muzejom, kolegama, zovu li vas, pitaju li vas štogod? Pišete li što?

Z. L.: Zamislite, da. Kolegica Vlasta Šabić sada priprema jednu izložbu. A i prije toga često me nazivala, pitala je neke podatke i željela čuti moje mišljenje. Što da vam kažem? Sad više savjetujem nego što radim. Zapravo ne pišem ništa i ne istražujem ništa, uglavnom razgovaram, razmjenjujem mišljenja.

J. D.: Posjećujete li Muzej i izložbe?

Z. L.: Da, prije sam ih redovito obilazila, ali sad, otkako sam operirala kuk, teško mi je navečer ići po mraku, pa onda rjeđe izlazim. Ali inače sam u vezi s mnogim kolegicama, ne samo muzealkama, već i etnologinjama, bilo da su iz Instituta ili s Fakulteta. Najviše me veseli to što su one mlade, nisu mojih godina. Mi smo već stare i ne vidimo se, ali s mladima sam u vezi.

J. D.: Vidim da imate knjigu *Tradicijska kultura Slavonije, Baranje i Srijema*. Tko ju je priredio?

Z. L.: Moram vam reći, a to me posebno veseli, to da ja nisam bila inicijator knjige - moje su kolegice došle do zaključka da bi sve što sam napisala trebalo nekako skupiti i objaviti. Glavnu je ulogu imala dr. Tihana Petrović, sada docentica na Odsjeku za etnologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Ona je sve organizirala i, kao što sam rekla na predstavljanju knjige, ponavljam: "Ja nisam ni prstom maknula." Prepuštala sam njoj da izabere priloge koje želi i

LECHNER ZDENKA

zvanje antropologinja
stručno zvanje muzejska savjetnica (u mirovini)

polje djelovanja etnologija
uže polje djelovanja tradicijska kultura sjeveroistočne Hrvatske, tekstilno rukotvorstvo Slavonije, Baranje i Srijema

ustanove Muzej Slavonije, Osijek; Etnografski muzej Zagreb

biografija

Zdenka Lechner rođena je 1918. u Osijeku. Žensku realnu gimnaziju završila je u Zagrebu, a od 1940. do 1945. službovala je u Direkciji PTT-a kao službenica. Godine 1953. diplomirala je antropologiju na Prirodoslovno - matematičkom fakultetu u Zagrebu.

Svoj muzejski radni vijek započela je u Muzeju Slavonije u Osijeku, gdje je kao kustosica istraživala etnografsku građu na terenu Slavonije, Baranje i Srijema radi proučavanja najznačajnijih elemenata tradicionalne kulture na cijelom području sjeveroistočne Hrvatske.

U zvanju više kustosice 1965. godine prelazi u Etnografski muzej u Zagreb, gdje vodi Odsjek nošnji Slavonije, Baranje i Srijema. Osim sustavne brige o zaštiti fundusa kataloški je obrađivala predmete po zbirkama, obavljala nabavu, istraživanje i publiciranje građe.

Značajna je njezina veza s Međunarodnom smotrom folkloru u Zagrebu te smotrama folkloru Vinkovačke jeseni (u Vinkovcima), Đakovački vezovi (u Đakovu), Mladost i ljepota Slavonije (u Starim Mikanovcima), Šokačko sijelo (u Županji) i folklorne priredbe (u Donjim Andijevcima). Također je izradila brojne idejne koncepcije za stalne postavbe u raznim muzejima: Muzeju Požeške kotline, danas Gradski muzej Požega) Etnografskom muzeju u Splitu, Gradskom muzeju Vukovar, Muzeju Brodskog Posavlja, Zavičajnome muzeju u Našicama i mnogim drugima.

Autorica je brojni stručnih članaka, predgovora katalozima, izložaba, suradnica u monografijama, a režirala je dva etnološka filma. Kruna njezinoga rada svakako je knjiga Tradicijska kultura Slavonije, Baranje i Srijema, objavljena u izdanju Hrvatskog društva folklorista 2000. godine. Iz njezine bogate bibliografije može se iščitati da je obrađivala različite teme: lončarstvo, tekstilno rukotvorstvo i odijevanje, godišnje običaje i dr.

Za svoj dogododisnji rad dobila je 22 medalje, pohvale, povelje, diplome i priznanja.

Napomena: podatci preuzeti iz anketnog upitnika, materijala predanih za Personalni arhiv MDC-a i iz intervjua snimljenog 22. svibnja 2002. Razgovor vodila i snimila Jozefina Dautbegović.

da napravi što hoće. Tako je ona, s kolegicom Vesnom Rapo, koju sam upoznala tek kad se radilo na knjizi i kad je željela znati tražim li honorar. Naravno da ga nisam tražila. Onda su oni rekli da je običaj isplatiti određeni honorar. Međutim, nisu ga dobili ni oni ni ja. A ni one! A radili su sve - od prvoga do zadnjeg slova!

J. D.: Kažete da niste ni prstom maknuli! A objavljeni tekstovi? Jeste li vi napisali sve što je u toj knjizi?

Z. L.: Veliku većinu jesam. Ali nisam pokrenula objavljivanje knjige, niti sam sudjelovala u izboru tekstova jer svi članci nisu moji. I nisam se brinula ni za što.

J. D.: Brinuli ste se prije, kad je bilo vrijeme za to.

Z. L.: To je točno. No sad moram nešto reći, nešto što sam rekla i u prigodi proslave svojega 80. rođendana, kad mi je HED dao onu diplomu i zahvalnicu. Ponavljam: "Žalosno je to što dobivam tu diplomu jer sam nešto napisala i tako se zna o meni, a puno veći dio mogega života i mogega posla uloženo je u muzejski rad, u istraživanje i prikupljanje materijala. Međutim, to se ne vidi." Možda nisam trebala tako reći, ali rekla sam jer držim da nitko ne zna cijeniti taj teški i odgovorni muzejski rad.

J. D.: Koji je nevidljiv dok...

Z. L.: Nevidljiv!? Imala sam sreću jer je Osječki muzej objavljivao *Osječki zbornik* i ja sam tada pazila da nikad ne izađem, uvijek sam priredila pokoji članak, i to sam izabirala onaj materijal i onu temu koja dotad nije bila objavljena ili obrađena i za koju se nije znalo. Recimo, to ručno lončarstvo ili pravljenje pokrivki - deka - na modelu. Za to nismo uopće znali, to nitko nije spominjao. I tako, eto, ne znam... ta tikvica. A nisam vam ni rekla koliko sam mnogo radila na tim različitim smotrama - za *Đakovačke vezove*, *Vinkovačke jeseni*, u Starim Mikanovcima i na *Smotri folkloru* u Zagrebu.

J. D.: Na što ste ponosni?

Z. L.: Ponosna sam na to što sam uvela jednu vrstu ispitivanja, da tako kažem. Naime, smatrala sam da je to moderan način predaje. Na tim smotrama, na *Vezovima*, u Vinkovcima, Mikanovcima - uvijek je bila priredba izbora najljepše djevojke i snaše u narodnoj nošnji. Rekla sam dr. Benčeviću, koji je osnovao *Đakovačke vezove*, da pristajem, ali samo uz uvjet da svaka kandidatkinja zna točno kako se zove njezina nošnja i kojom se prigodom oblači te da zna opisati pokoji detalj. Tražila sam da ih mogu osobno ispitati o tome.

J. D.: Hvala vam na razgovoru za Personalni arhiv zaslužnih muzealaca MDC-a. Nadam se da ćemo se još susretati.

Z. L.: Hvala vama.

Razgovor vodila i snimila: Jozefina Dautbegović
Zagreb, 22. svibnja 2002.

Transkript: Vesna Bujan
Zagreb, 2. travnja 2014.

FROM THE PERSONAL ARCHIVES OF MERITORIOUS MUSEUM PROFESSIONALS: ZDENKA LECHNER

Zdenka Lechner was born in 1918 in Osijek. She graduated from the Girls' Real High School in Zagreb; from 1940 to 1945 she worked in the head office of the Posts and Telegraphs as a clerk. In 1953 she took a degree in anthropology from the Science and Mathematics Faculty in Zagreb. She started her museum career in the Museum of Slavonia in Osijek, where as curator she explored the ethnographic area of Slavonia, Baranja and Srijem, for a study of the most important elements of the traditional culture in the whole area of north-east Croatia.

Now ranked senior curator, in 1965 she moved to the Ethnographic Museum in Zagreb, where she ran the Department of Traditional Attire of Slavonija, Baranja and Srijem. As well as taking systematic care for the protection of the holdings, she catalogued objects in terms of collections, carried out procurement, research and publication of the material.

She was importantly linked with the International Folklore Festival in Zagreb, and the folklore festivals Vinkovci Autumn (in Vinkovci), Đakovo Embroideries (in Đakovo), Youth and Beauty of Slavonia (in Stari Mikanovci), Šokač Jamboree (in Županja) and folklore events in Donji Andijevci. She also produced numerous proposals for permanent displays in various museums, such as the Museum of the Požega Basin, today Požega Municipal Museum, the Ethnographic Museum in Split, the Vukovar Municipal Museum, the Museum of Brod Posavina, the Local History Museum in Našice, and many others. She wrote numerous expert articles, forewords to catalogues, exhibitions, was a consultant for monographs and directed two ethnologic films. The crown of her work was certainly the book *The Traditional Culture of Slavonia, Baranja and Srijem* [in Croatian] published by the Croatian Association of Folklorists in 2000. Her ample bibliography reveals that she discussed very different topics: pottery, textile handicrafts and attire, annual customs and other things. Her long and distinguished career brought her 22 medals, commendations, charters, diplomas and recognitions.